

A SÁTORKŐPUSZTAI-GIPSZBARLANG

Szerencsére hazánkban is tért hódított magának az a felismerés, amely szerint a barlangok természetes mivoltukban tárják fel leginkább keletkezésük titkait. Akkor is kíváncsiak leszünk rájuk, ha a járataikat nem egyengetjük betonsimára, ha nem építünk lépcsőházat belsejükben, s ha ki sem világítjuk őket. A bejárásukat könnyítő megoldásokra, persze, szükség van. Jó példa erre a Sátorkőpusztai-barlang.

Hazánkban jó néhány barlangot illet meg a *turisztikai és idegenforgalmi* jelző. Ily módon látogatható a budai Mátyás-hegyi-, a Ferenc-hegyi-, a Solymári Ördöglyuk- és a Dorog szomszédságában elterülő Sátorkőpusztai-barlang. Ez utóbbit 1997-ben mintegy kétszázan tekintették meg, s az idén már az első nyegedévben is szinte ugyanennyi látogatót jegyeztek föl. A viszonylag nehéz terepadottságok ellenére a Sátorkőpusztai-barlang látogatóinak életkora széles skálán mozog: a nyolcévestől a hetvenévesig szinte minden korosztály előfordul ott, igaz, minden esetben barlangászok vezetésével.

Sajátos körletdekoráció

A Dorog melletti Nagy-Strázsa-hegyben keletkezett gipszbarlangot csak a második világháborút követő évtizedekben nyitották meg a nagyközönség számára, és akkor kezdték meg tudományos feldolgozását is. Felfedezőik, Várhidi Károly és Rezső

1944-ben bukkantak rá arra az üregre, amelybe két évvel később a Magyar Földtani Intézet munkatársai: Jakucs László, Venkovits István és Nickl Matild ereszkedett le elsőként, noha állítólag ekkorra már a dorogi fiatalok is bejutottak a felsőbb szakaszokba.

Jakucs és Venkovits jóvoltából 1946-ban elkészült a barlang térképe, s így az már „hivatalosan feltárt és dokumentált karsztobjektum”-má lépett elő. A felmérési adatok szerint a barlang 286 méteres hosszúságban és 46 méteres mélységig járható be. A hagyományos térképeken csak kusza vonalakkal ábrázolható járatokat Jakucs László 1946-ban térbeli, méretarányosan kicsinyített gipszmodelljével szemléltette.

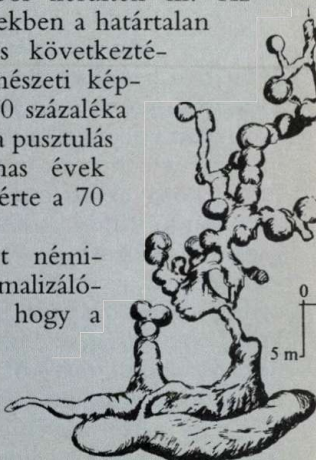
A hévizes kialakulású üregrendszer iránt – az akkoriban ritkaságnak számító arculata miatt – fokozott érdeklődést mutattak a szakemberek. A Sátorkőpusztai-barlangot – képződményei jóvoltából – a *termálkarsztosodásnak*: a meleg vizes barlangképződésnek *jellemző példájaként* tartjuk számon. Járatrendszere az 1–1,5 millió évvel ezelőtti vulkanikus utóhatások, a hőforrások nyomán alakult ki a mintegy 225 millió éves *dachsteini triász mészkő*-ben. E kőzetben a tektonikus repedések mentén feltörő kénsavas meleg víz oldómunkát végzett, s pompás képződményekkel díszítette az üregeket. Az *aragonit-* és *gipszkristályok* változatos – kéreg, tű, oszlop stb. – formákban borítják a barlang falait a talajtól a mennyezetig. A szinte szabályos gömb alakú termecskék – a *gömbfülkék* – már-már mesterséges beavatkozás nyomainak tűnhetnek föl.

A kristálybarlang az 1940-es évek

végére egyre újabb meg újabb kíváncsiskodókat vonzott. Hirtelen megnőtt a „gyűjtők” száma is, akik legfrissebb „szerzeményeikkel” lakásukat díszítették. A barlangban azonban a legnagyobb pusztítást a területen állomásozó magyar, majd szovjet katonák vitték végbe. A „körletdekoráció” kellékei a kiapadhatatlan kincseshányának vélt kristálybarlangból kerültek ki. Az 1950-es években a határtalan vandalizmus következtében a természeti képződmény 50 százaléka elpusztult; a pusztulás a nyolcvanas évek derekára elérte a 70 százalékot.

A helyzet némiképp normalizálódott azzal, hogy a

A BARLANG
GIPSZ-
MODELLJE

barlang feltárása, gondozása és felügyelete szervezett formát öltött. Ebben elvitathatalan érdemeket szerzett *Benedek Endre* bányafőmérnök (1912–1987), aki 1958-ban megalapította az első *dorogi barlangkutató csoportot*. (Napjainkban az ő nevét viseli a barlangot gondozó egyesület, továbbá márványtábla őrzi nevét a barlang róla elnevezett nagytermében.)

Nagytakarítás

A barlang jó néhány élőlénynek szolgál állandó és időszakos lakhelyül. A barlangkedvelő fajok közül a *kis patkósorrú denevér* is meghúzódik, egyed-számát húszra becsülik. Az igen ritka

MENNYKŐ ÜTÖTTE JÁRATOK

Tavaly szeptemberben a dorogi barlangkutatók érdekes jelenséget tapasztaltak a barlangban: *villám csapódott* a bejáratí sziklafalba. Az energia a 10 méteres mélységben tartózkodókra – a szó szoros értelmében – *áramütésként* hatott. Az egyik szemtanú elmondta: „*Óriási szerencsájük volt, hogy éppen pihenőt tartottak. A hirtelen fellépő végtagszibbadás mászás közben beláthatatlan következményekkel járhatott volna...*”

BORSÓKÖVES ARAGONITKIVÁLÁSOK

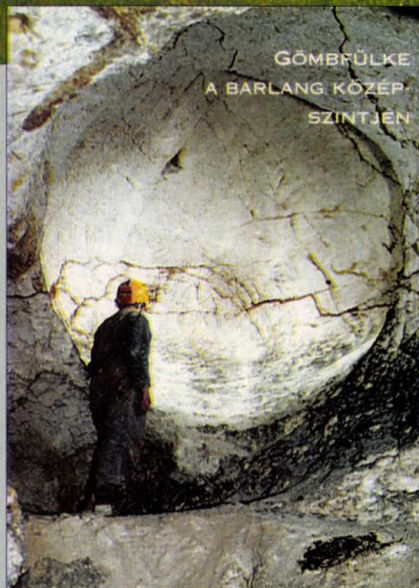
A GIPSZTŰK 1-2 MILLIMÉTERES VASTAGSÁGÚAK

20/558-211 vagy 20/676-692) bizonyos feltételekhez köti. A barlang csak előre egyeztetett időpontban és kizárólag a hétvégeken látogatható. Kötelező öltözék: tréningruha vagy pormentes overáll. Védősisakot a túravezetők adnak, ellenben világítóeszköztől mindenkinek magának kell gondoskodnia, s az csakis elem-

(BORZSÁK PÉTER, LIEBER TAMÁS, SÁSDI LÁSZLÓ, SZILVAY PÉTER ÉS VARGA LÁSZLÓ FELVÉTELEI)

A BARLANGOT BEFOGADÓ NAGY-STRÁZSA-HEGY MÉSZKŐSZIKLÁI

hosszúfülű denevérral szintén találkoztak már a kutatók. Ugyancsak előszeretettel keresi fel a barlangot az erdei pele is. Ez a kedves kis rágcsáló időnként még a barlangászok kenyerére is ráfanyalodik. A barlang felső szakaszában szúnyogok, legyek, más rovarok és pókok telelnek át.

A barlang a nagyközönség számára

látogatható, igaz, jóval szerényebb módon, mint aggteleki „nagytestvére”. A barlangtúrát – a barlang viszonylag kis szakaszon megmaradt fantasztikus képződményvilága és a fokozott védelem miatt – a pártfogó egyesület (Benedek Endre Barlangkutató és Természetvédő Egyesület, 2510 Dorog, Szent Erzsébet u. 12,

lámpa lehet. A régebbi látogatások során a falakra rakódott koromszennyeződések 1996-ban a nyergesújfalui tűzoltók közreműködésével részben sikerült leoldani, a maradékot az idén ősszel egy újabb mosással tüntetik el.

LIEBER TAMÁS
MÉZES NÁNDOR